

Sygn. akt I.C 336/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2013 r.

SĄD OKRĘGOWY W ŁOMŻY w WYDZIALE I CYWILNYM

w SKŁADZIE:

PRZEWODNICZĄCA: ANNA KACPRZYK,

PROTOKOLANT: BEATA JAGIELSKA,

po rozpoznaniu w dniu 28 listopada 2013 r. w Łomży,

sprawy z powództwa J. S. (1) i P. S.

przeciwko K. S.

o uznanie umowy za bezskuteczną,

I. uznaje za bezskuteczną względem powodów J. i P. J. małżonków S. umowę darowizny zawartą w dniu 28 grudnia 2012 r. w formie aktu notarialnego, sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusz B. P. w Ł., rep. A nr (...), mocą której M. S. darował matce K. S. niezabudowaną nieruchomość rolną o powierzchni 36.609 m⁽²⁾, położoną w Ś., oznaczoną w ewidencji gruntów numerami (...), dla której Sąd Rejonowy w Łomży prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) oraz nieruchomość rolną zabudowaną położoną w Ś., o powierzchni 2.297 m⁽²⁾, oznaczoną w ewidencji gruntów numerem (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Łomży prowadzona jest księga wieczysta Kw nr (...), w celu egzekucji wierzytelności przysługujących powodom z pkt IV i V postanowienia Sądu Rejonowego w Łomży, wydanego w dniu 14 sierpnia 2012 r. w sprawie sygn. I Ns 409/11 w kwocie 52.353 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 stycznia 2013 r. oraz w kwocie 99.397,50 zł, płatnej w ratach po 24.850 zł, z ustawowymi odsetkami liczonymi od kwoty 24.850 zł (pierwszej raty) od dnia 1 października 2013 r., od kwoty 24.850 zł (drugiej raty), od dnia 1 października 2014 r., od kwoty 24.850 zł (trzeciej raty) od dnia 1 października 2015 r. oraz od kwoty 24.847,50 zł (czwartej raty) od dnia 1 października 2016 r.;

II. zasądza od K. S. na rzecz J. S. (1) oraz P. S. solidarnie kwotę 1.000 (jednego tysiąca) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

III. nakazuje pobrać od K. S. na rzecz Skarbu Państwa – Kasy Sądu Okręgowego w Łomży kwotę 6.588 (sześciu tysięcy pięciuset osiemdziesięciu ośmiu) złotych tytułem części niewiszczonej opłaty od pozwu.

Sygn. akt I C 336/13

UZASADNIENIE

J. i P. J. małżonkowie S. w pozwie skierowanym przeciwko K. S. domagali się uznania za bezskuteczną względem nich umowy darowizny z 28 grudnia 2012 r. zawartej między M. S. i K. S., dotyczącej nieruchomości położonej w Ś., składającej się z działek: nr (...) o powierzchni 3,1434 ha, nr(...)o powierzchni 0,5175 ha i (...) o powierzchni 0,2297 ha, zapisanej w księdze wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Łomży; ponieważ zgodnie z prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Łomży przysługuje obojgu powodom wierzytelność w kwocie 53.353 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 grudnia 2012 r. oraz powodowi P. S. wierzytelność w kwocie 99.397,50

złotych, płatna w czterech rocznych ratach, w tym trzy raty po 24.850 złotych w terminach do 30 września 2013 r., 30 września 2014 r. i 30 września 2015 r. oraz ostatnia w kwocie 24.847,50 zł płatna do 30 września 2016 r..

W uzasadnieniu powodowie podali, że postanowieniem z 14 sierpnia 2012 r., sygn. I Ns 409/11 Sąd Rejonowy w Łomży zasądził od M. S. (brata powoda) na ich rzecz spłatę w kwocie 52.353 złotych z ustawowymi odsetkami od 31 grudnia 2012 r. oraz na rzecz powoda spłatę w kwocie 99.397,50 złotych, płatną w czterech ratach: do dnia 30 września 2013 r., 30 września 2014 r., 30 września 2015 r. i 30 września 2016 r., w tym trzy pierwsze raty po 24.850 złotych oraz ostatnia w kwocie 24.847,50. Powyższe postanowienie jest prawomocne i zostało zaopatrzone w klauzulę wykonalności. Ponieważ M. S. uchybił terminowi płatności kwoty 52.353 złotych, powodowie postanowili wszcząć przeciwko niemu postępowanie egzekucyjne. Wyzbył się on jednak całego majątku na rzecz matki K. S., zawierając z nią w dniu 28 grudnia 2012 r. umowę darowizny nieruchomości przyznanych mu we wskazanym powyżej postępowaniu o dział spadku i zniesienie współwłasności. Sytuacja ta powoduje, że obecnie nie posiada on nic z czego mógłby zaspokoić roszczenia powodów. Okoliczność ta wskazuje, że zawierając umowę darowizny z matką M. S. działał w celu pokrzywdzenia powodów, o czym także bardzo dobrze wiedziała matka, która była uczestniczką sprawy sygn. I Ns 409/11.

Pozwana K. S. powództwa nie uznała i wniosła o jego oddalenie (odpowieź na pozew k. 27 – 29). Podniosła, że powód warunkowo otrzymał znaczną część majątku rodzinnego celem umożliwienia mu pozyskania kredytu bankowego, zobowiązując się ustnie, że bez zgody pozostałych członków rodziny nie spienięży tego majątku na rzecz osób trzecich. W umowie zapisano dożywocie na rzecz pozwanej oraz prawo zachowku na rzecz M. S.. Powód nie wywiązując się z przyjętych obowiązków nie spłacał bieżących zobowiązań, po czym sprzedał ziemię, maszyny i inwentarz żywy. Następnie upomniał się o dalszą część nienależnego mu już majątku i z tego tytułu Sąd Rejonowy w sprawie sygn. I Ns 409/11 zasądził spłatę od M. S. na rzecz powodów, czym go skrzywdził. Orzeczenie to nie zawierało klauzuli zabraniającej M. S. dokonania darowizny swojej części majątku na rzecz osób trzecich, a tym bardziej matki. Poza tym pozwana spłaciła długi obciążające powoda, co skutkowało umorzeniem postępowań egzekucyjnych kierowanych do majątku stanowiącego przedmiot umowy darowizny z 28 grudnia 2012 r. oraz w znacznym stopniu zaspokoilo roszczenia powodów.

Po rozpoznaniu sprawy Sąd ustalił i zważył co następuje:

Prawomocnym postanowieniem z dnia 14 sierpnia 2012 r., sygn. I Ns 409/11 Sąd Rejonowy w Łomży dokonał działu spadku i zniesienia współwłasności po J. S. (2) – ojcu powoda P. S. i pozwanego M. S.. Orzeczeniem tym Sąd przyznał pozwanemu M. S. własność masy majątkowej podlegającej podziałowi w postaci działek o nr nr(...) oraz (...) o powierzchni łącznej 3,6609 ha położonych w Ś.. Tytułem wyrównania udziałów została zasądzona od pozwanego na rzecz obojga powodów kwota 52.353 złotych, płatna w terminie do 31 grudnia 2012 r. (pkt IV postanowienia) oraz na rzecz powoda P. S. kwota 99.397,50 złotych, płatna w czterech rocznych ratach, w tym trzy raty po 24.850 złotych, zaś czwarta rata w kwocie 24.847,50 złotych. Termin płatności pierwszej raty upłynął z dniem 30 września 2013 r.. Pozostałe raty nie są jeszcze wymagalne i upływają z dniem 30 września 2014 r., 30 września 2015 r. i 30 września 2016 r..

Wobec niewywiązania się przez M. S. z płatności zasądzonych od niego, a już wymagalnych spłat, powodowie w kwietniu 2013 r. złożyli do komornika wnioski o przeprowadzenie egzekucji. Według powoda, wobec braku majątku postępowanie to nie dało efektów, zostało umorzone wobec braku majątku z którego można by prowadzić egzekucję.

Okazało się bowiem, że notarialną umową darowizny z 28 grudnia 2012 r. (rep. A nr(...)) Kancelarii Notarialnej notariusz B. P. w Ł.) M. S. darował matce K. S. nieruchomość uzyskaną na podstawie postanowienia działowego z 14 sierpnia 2012 r., oznaczoną w ewidencji gruntów nr nr(...) o powierzchni 3,8906 ha, która darowiznę tę przyjęła. Poza powyższymi nieruchomościami M. S. nie posiada żadnego majątku mogącego podlegać egzekucji.

Przed zawarciem powyższej umowy zostały umorzone postępowania egzekucyjne kierowane przeciwko pozwanemu przez (...) Bank (...) SA, D. S. i pozwaną K. S., w których egzekucja wcześniej była prowadzona z udziałów w nieruchomościach otrzymanych ostatecznie przez pozwanego w postępowaniu sygn. I Ns 409/11.

Strony pozostają od kilku lat w ostrym konflikcie, chociaż w przeszłości relacje rodzinne dobrze się układały. Pozwana przez wiele lat przebywała we Włoszech i tam pracowała, pomagając finansowo członkom rodziny.

Umową dożywocia i darowizny z 27 lipca 2005 r. (rep. A nr(...))Kancelarii Notarialnej notariusz B. P. w Ł.) pozwana przeniosła na rzecz powodów (syna i synowej) udział w 1/2 części zabudowanej nieruchomości w Ś. oznaczonej nr (...) o powierzchni 0,2297 ha (księga wieczysta: (...)). Wyłączny tytuł do tej własności posiadała na podstawie umów z 5 lipca 1995 r.: majątkowej małżeńskiej i o podział majątku wspólnego (rep. A(...))i A nr (...)). Pozostały udział wchodził w skład spadku po ojcu powoda J. S. (2), zmarłym 29 czerwca 2008 r.. Postanowieniem z 11 sierpnia 2010 r., sygn. I Ns 333/09 Sąd Rejonowy w Łomży na podstawie testamentu alograficznego, stwierdził, że spadek po nim nabyli synowie P. S. i M. S. po 1/2 części.

W rezultacie oboje powodowie byli właścicielami działki nr (...) w 1/2 części na prawach wspólności ustawowej małżeńskiej, powód miał także udział w 1/2 części (stanowiącej jego majątek osobisty) oraz udział w 1/2 części posiadał M. S.. Natomiast działki nr (...) stały się przedmiotem współwłasności obu braci po 1/2 części (księga wieczysta: (...)).

W przeszłości, umową darowizny z 28 września 2000 r. (rep. (...))Kancelarii Notarialnej notariusz B. P. w Ł.) pozwana darowała także powodowi niezabudowaną nieruchomość rolną o powierzchni 9.0470 ha, oznaczoną w ewidencji gruntów nr nr (...). Umowa ta była zawarta w trybie ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. nr 7, poz. 24).

Powodowie prowadzili na powyższych gruntach gospodarstwo rolne. Na skutek nieporozumień rodzinnych z matką i bratem D. S. zrezygnowali z tego. Powód sprzedał nieruchomość darowaną mu przez matkę umową z 27 lipca 2005 r., jak również maszyny rolnicze i inwentarz żywy, po czym w 2008 r. małżonkowie wyprowadzili się ze Ś.. Pozwana bardzo źle przyjęła tę decyzję. Między stronami doszło do konfliktu. Po stronie matki opowiedzieli się bracia powoda D. S. i M. S..

Między powodami a K. S. i D. S. toczyło się kilka postępowań sądowych, a następnie egzekucyjnych. Były to sprawy: sygn. I C 306/09 Sądu Okręgowego w Łomży z powództwa K. S. przeciwko P. J. i J. małżonkom S. o rozwiązanie umowy dożywocia i zapłatę; przed Sądem Rejonowym w Łomży: sygn. I C 247/09 z powództwa K. S. przeciwko P. S. o uznanie za niegodnego dziedziczenia (powództwo oddalono), sygn. I C 110/10 z powództwa K. S. przeciwko P. S. o zachówek, sygn. I C 346/10 z powództwa D. S. przeciwko P. S. i M. S. o zapłatę i zachówek. Pozwana i D. S. przystąpili do egzekucji uzyskanych przez nich wierzytelności, kierując je do nieruchomości objętych księgami wieczystymi (...) (k. 31, 32), w których zostały dokonane stosowne wpisy w dziale III każdej z ksiąg.

Po zapadnięciu postanowienia działowego z dnia 14 sierpnia 2012 r. pozwana zaciągnęła kredyt w celu spłacenia długów powodów w imieniu syna M. S., co skutkowało umorzeniem postępowań egzekucyjnych przeciwko powodowi, a wynikających z tytułów wykonawczych w sprawach Sądu Rejonowego w Łomży sygn. I C 110/10 (k. 31, 36 – Km 1413/12), sygn. I C 346/10 (k. 33, 35, 38, 39 – Km 403/12), a także sygn. I Co 1367/12 (k. 32, 37 – Km 1631/12). To ostatnie postępowanie dotyczyło długu powoda względem (...) Banku (...) SA, wynikającego z bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...).

Z dołączonych kopii pokwitowań (k. 30) wynika, że M. S. uiścił za P. S. łączną kwotę 47.203,39 złotych w sprawach Km 1413/12 (dwie wpłaty na kwotę 11.797,86), Km 403/12 (dwie wpłaty na kwotę 21.288,96 złotych) i Km 1631/12 (na kwotę 14.116,54 złotych). Z kolei w sprawie Sądu Okręgowego w Łomży sygn. I C 306/09 (k. 40, 41, 42, 34 – Km 614/13) – powód jako wierzyciel egzekwował od pozwanej (dłużniczki) koszty procesu i koszty egzekucyjne, które pozwana uiściła w toku egzekucji, co również skutkowało umorzeniem postępowania egzekucyjnego w stosunku do nieruchomości dłużniczki (k. 34).

Po zawarciu umowy darowizny z 28 grudnia 2012 r. między M. S. a pozwaną, jak podała: oboje, tzn. pozwana i syn M. S. nie mają zamiaru dokonywać spłaty orzeczonej postanowieniem działowym. M. S. po wyzbyciu się własności nieruchomości, nie posiada już żadnego wartościowego majątku, który mógłby stać się przedmiotem egzekucji. Nie posiada w ogóle stałych dochodów. Utrzymuje się z zarobków pochodzących z prac dorywczych przy rozładunkach, przy produkcji mieszanki, jako pomocnik murarza. Mieszka wspólnie z pozwaną, która pobiera rentę rodzinną po mężu w kwocie 1.056 złotych miesięcznie oraz uprawia nieruchomość stanowiącą przedmiot umowy z 28 grudnia 2012 r.. Według powodów M. S. nadużywa alkoholu.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wyjaśnień i zeznań powodów P. S. (k. 69 – 70, 87 odwrót – 88) i J. S. (1) (k. 70, 88) oraz pozwanej K. S. (k. 70 odwrót – 71, 88), zeznań świadka M. S. (k. 71) kopii pokwitowań (k. 30), informacji i pism komorników (k. 31 – 42), umów (k. 43 – 51, 54 – 58, 67 – 68), akt spraw I C 306/09 Sądu Okręgowego w Łomży, sygn. I Ns 409/11 i I Ns 333/09 Sądu Rejonowego w Łomży, oraz akt ksiąg wieczystych(...) Sądu Rejonowego w Łomży.

Sąd dał wiarę stronom, że doszło między nimi do ostrego konfliktu, skutkującego serią postępowań sądowych i egzekucyjnych, w których każdy bronił swoich interesów. Nie budzą też wątpliwości zeznania M. S., który nie ma zamiaru spłacać powodów, gdyż zostało spłacone ich inne zadłużenie.

Zgodnie z art. 527 §1 k.c. jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Czynność prawną dłużnika można uznać za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (§2 art. 527 k.c.). Jeżeli wskutek takiej czynności prawnej, dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że wiedziała ona o świadomym zamiarze pokrzywdzenia wierzycieli przez dłużnika.

Jeszcze dalej idą domniemania wynikające z art. 528 i 529 k.c.. Na ich podstawie wierzyciel może żądać uznania bezpłatnej czynności za bezskuteczną, chociażby osoba trzecia nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, jak również, jeżeli w chwili darowizny dłużnik był niewypłacalny, domniemywa się, iż działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. To samo dotyczy wypadku, gdy dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny. W wypadku czynności nieodpłatnej chodzi o każde przysporzenie bez korzyści majątkowej stanowiącej jej ekwiwalent.

W rozpatrywanym stanie faktycznym nie budzi wątpliwości fakt niewypłacalności dłużnika M. S.. Skierowana do niego egzekucja nie mogła być skuteczna i nie będzie skuteczna co do kwot jeszcze niewymagalnych, wobec nieposiadania przez niego jakiegokolwiek wartościowego majątku. W tym czasie wyzbył się on już wszystkich nieruchomości uzyskanych na podstawie orzeczenia działowego. Nie posiada także majątku ruchomego, bądź wierzytelności stanowiących istotną wartość.

Oceny wymagała okoliczność czy czynność w postaci umowy z 28 grudnia 2012 r. można było potraktować za zdziałaną w celu pokrzywdzenia wierzycieli. Nie ma żadnych wątpliwości, że rozważana umowa darowizny miała charakter nieodpłatny. Oczywistym też jest, że M. S. z ciążącego na nim obowiązku uiszczenia spłat się nie wywiązał i nie ma takiego zamiaru, wobec spłacenia innych długów powodów.

Przesłanką roszczenia z art. 527 §1 k.c. jest działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela oraz wiedza o tym osoby trzeciej lub możliwość dowiedzenia się przy zachowaniu należytej staranności. Spełnienie tej przesłanki w rozważanym stanie faktycznym było oczywiste. Umowa darowizny została zawarta z inicjatywy pozwanej i w celu uniemożliwienia powodom egzekucji należnych im spłat z postanowienia działowego. Do przyjęcia świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli, o którą chodzi w art. 527 § 1 k.c., wystarczy zresztą by dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 22 sierpnia 2012 r., sygn. I

ACa 816/11, publ. LEX nr 1216401, także wyrok Sądu Najwyższego z 29 maja 2007 r., sygn. V CSK 77/07, publ. LEX nr 611445. W stosunku do pozwanej znajdowało także zastosowanie domniemanie przewidziane w art. 527 §3 k.c..

Zastosowanie miały także art. 528 i 529 k.c. w zw. z art. 530 k.c.. W rozważanym stanie faktycznym zarówno dłużnik M. S. jak i pozwana zdawali sobie sprawę z działania z pokrzywdzeniem wierzycieli. Ich postępowanie było wręcz nakierowane na uniemożliwienie egzekucji spłat orzeczonych postanowieniem z 14 sierpnia 2011 r. w drodze egzekucji z nieruchomości.

Niewątpliwie M. S. spłacił długi powoda wynikające z tytułów wykonawczych w sprawach Sądu Rejonowego w Łomży sygn. I C 110/10 (Km 1413/12), sygn. I Co 1367/12 (Km 1631/12), sygn. I C 346/10 (Km 403/12), z tym że w tej ostatniej sprawie również M. S. był dłużnikiem brata D. S.. Z dołączonych kopii pokwitowań (k. 30) wynika, że uiszczona została łączna suma 47.203,39 złotych (oraz 236,50 złotych tytułem zaliczki) w sprawach Km 1413/12 (dwie wpłaty na kwotę 11.797,86), Km (...) (dwie wpłaty na kwotę 21.288,96 złotych) i Km (...) (na kwotę 14.116,54 złotych). Nie ma natomiast znaczenia uregulowanie długu przez pozwaną w sprawie Sądu Okręgowego w Łomży sygn. I C 306/09 (k. 40, 41, 42, 34 – Km (...)), w której powód jako wierzyciel egzekwował od pozwanej (dłużniczki) koszty procesu i koszty egzekucyjne.

W związku ze spłaceniem długów powoda można rozważyć istnienie między stronami i M. S. subrogacji ustawowej z art. 518 k.c., chociaż wydaje się to wątpliwe lub innego rodzaju roszczeń w związku z przejęciem długu, a także bezpodstawnym wzbogaceniem. Nie należy wykluczać roszczeń z art. 840 k.p.c.. Nie można jednak uznać aby rozliczenia powyższe mogły prowadzić do oddalenia powództwa. W niniejszym postępowaniu nie było możliwości dokonania rozliczeń na skutek potrącenia, zwłaszcza, że w sprawie sygn. I C 346/10 (Km 403/12) spłacone zostały długi powoda względem D. S., zaś w sprawie I Co 1367/12 (Km 1631/12) względem (...) SA w W., czyli w stosunku do podmiotów nie będących stroną przedmiotowego procesu.

Przede wszystkim trzeba zauważyć, czego pozwana nie negowała, że uiszczone sumy jedynie „w znacznym stopniu zaspokoily roszczenia powodów”, ale nie w całości. Roszczenia powodów sięgają bowiem łącznej sumy 151.750,50 złotych, a więc ponad trzykrotnie wyższej. Nie można więc mówić, że w chwili wystąpienia z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej nie było pokrzywdzenia wierzycieli w rozumieniu art. 527 §1 k.c.. Suma spłaconych długów powoda nie ma charakteru świadczenia w pełni ekwiwalentnego w stosunku do wierzytelności posiadanych przez obojga powodów (a contrario por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 października 2011 r., sygn. V CSK 493/10, publ. LEX nr 1102271).

Nie ma natomiast znaczenia fakt, że znaczna część roszczeń powodów nie jest jeszcze wymagalna. Przepis art. 527 k.c. nie wymaga, aby chroniona wierzytelność była wymagalna. Powództwo pauliańskie może wytoczyć również wierzyciel, którego wierzytelność nie osiągnęła jeszcze terminu płatności.

O kosztach procesu orzeczono na mocy art. 98 §1 k.p.c. oraz art. 113 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

(tekst jedn. Dz. U z 2010 r., nr 90, poz. 594 z późn. zm.).